

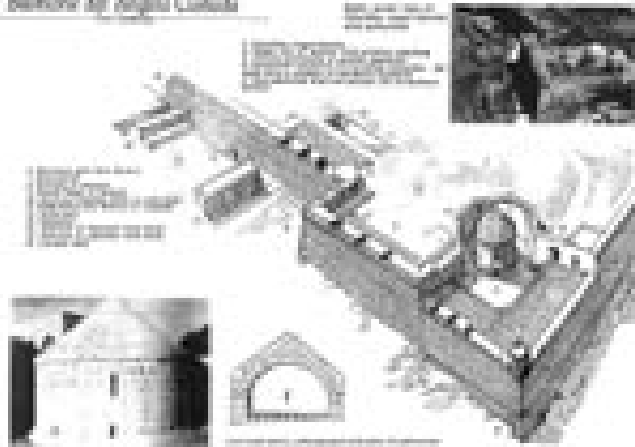
Forti Chambray

Meravilja tal-Kavallieri ta' San Ġwann

Mariella Xuereb

Ghajnsielem, raħal twelidna, huwa l-ewwel raħal li kull individwu jara meta jżur il-gżira tagħna ta' Ghawdex. Bħala raħal, Ghajnsielem iżomm fih bosta ġawhriet fosthom il-villaġġ żgħir tas-sajd, magħruf aħjar minn bosta nies, bħala x-Xatt, fejn insibu mhux biss port sabih imma wkoll knisja gotika, speċifikament l-Knisja ta' Lourdes, li tmur lura għal-1858.

Restorazzjoni tal-Ġgantija

Izda wiehed ma jistax jikteb fuq Ghajnsielem mingħajr ma jsemmi ġawhra li hallewna l-Kavallieri ta' San Ġwann, forti li iproteġiet lil bosta Ghawdxin waqt mumentu kruċjali, forti li llum tokkupa post prominenti fuq l-ġholġiet tat-tafal li jħarsu lejn l-port ta' l-Imġarr, Forti Chambray. Illum l-ġurnata, Forti Chambray hija l-ġhaxxa ta kull turist li jżur il-gżira tagħna, kemm minhabba l-pożizzjoni ġeografika tagħha, kif ukoll minhabba l-istorja u l-ġrajjet li jinsabu mistura fiha.

Bħala tfajla Ghajnselmiza li għext u trabbejt fir-raħal ta' Ghajnsielem, kienet wahda mill-ikbar xewqat tiegħi li xi darba jkollu ċ-ċans naghmel riċerka fuq xi haġa li tinsab proprjament fir-raħal fejn ngħix jien. Kien għalhekk li meta ġejt mitluba biex nagħti t-titlu tat-teżi għat-tielet

The Last Fort of Fort Chambray

sena ta' l-Universita', htaft l-opportunita' li nwettag x-xewqa tiegħi. Għalhekk, Forti Chambray saret parti importanti hafna f'hajti minhabba r-riċerka dettaljata li ser inwettag fuq l-post fis-sena li ġejja.

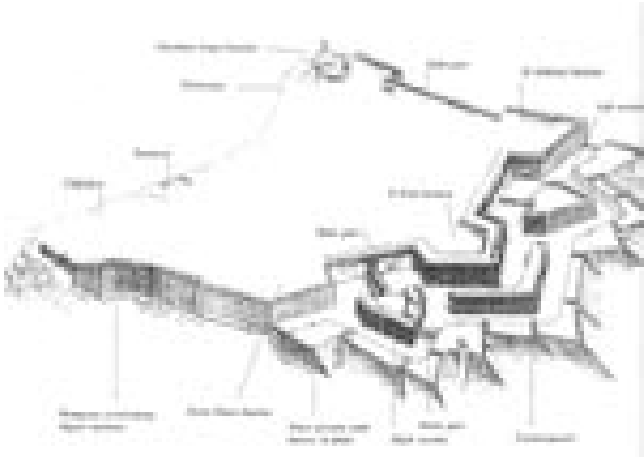
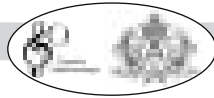
Nibdew billi nagħtu titwila lejn l-istorja ta' Forti Chambray. Qabel s-seklu sittax, il-gzejjer Maltin u Ghawdxin kienu maħkuma mill-Bizantini, imbghad xi snin wara mill-hakkiema Normanni. Fis-sena 1500, l-aqwa qawwa Kristjana kienet Spanja, li kellha taħt l-Imperu tagħha lil Malta kif ukoll lil Sqallija. Is-sistema difensiva ta' Malta kienet tikkonsisti bażikament mill-belt iffortifikata ta' l-Imdina, kif ukoll dawk tal-Birgu u l-Isla. Sigurta' fil-gżira ta' Ghawdex kienet wahda minima. F'każ ta' attakk mill-ghadu, l-popolazzjoni Ghawdxija kienet tingabar fl-unika belt iffortifikata, dik taċ-Ċittadella. Izda huwa importanti nsemmu li f'dan ż-żmien s-saħha tal-fortifikazzjoni taċ-Ċittadella kienet bdiet tmajna, anke mal-miġja tal-Kavallieri ta'

San Ġwann f'Malta fl-1535. Dawn kienu jiffurmaw parti minn ordni religjuż, fejn l-irwol tagħhom kien li jiproteġu l-pellegrini fit-triq għall-artijiet mqaddsa.

F'Mejju tas-sena 1654, waqt iż-żjara tiegħu f'Ghawdex, il-Gran Mastru Lascaris stqarr li Ghawdex kellu bżonn ta' belt ġdida, fortifikazzjoni li tiproteġi lil Ghawdex u

lil niesu mill-hażen qarrieqi ta' l-għadu. Ta' min isemmi li l-pjan ta' dawn l-Kavallieri kien propju l-bini ta' belt, mgħammra bil-fortifikazzjonijiet, simili tal-Belt Valletta f'Malta. Din l-belt kellha tiehu post dik tač-Ċittadella fir-Rabat.

Il-hsieb ewlieni kien il-protezzjoni ta' Għawdex mill-għadu, kif ukoll t-tishih tal-kummerċ bejn ż-żewġ gzejjer. Il-proġett ġie approvat mil-Kavallieri ta' San Ġwann fl-1722, u fl-istess sena l-ingenier Francios de Mondion ġie mitlub biex jipprepara skema ibbażata fuq id-disinni ta' Tigne. Il-pjanijiet għall-belt l-għdida ġew mwaqqfin sakemm l-kostruzzjonijiet fuq Forti Manoel

ġew ifinalizzati. Fuq il-mapep u d-dokumenti, Forti Chambray kienet msejja 'Citta Vilhena', imsemmija għall-Granmastru Portugiż Antonio Manuel de Vilhena. Iżda sfortunatament dan il-proġett ġie miżmum minhabba n-nuqqas ta' sapport finanzjarju. Ta' min ikompli jgħid li dan l-proġett ma' kien ikun qatt ta' suċċess li ma kienx għal Jacques Francois de Chambray (1687 - 1756), li offra li jhallas l-ispejjeż kollha involuti fil-

bini tal-belt il-għdida. Fit-2 ta' Settembru l-kongregazzjoni tal-gwerra, bil-kunsens tal-Gran mastru, ordnat l-bini tal-belt u x-xogħol beda immedjatament.

Wiehed jista' jgħid li Jacques Francois de Chambray iddedika hajtu għall-bini tal-Forti Chambray. Huwa magħruf li de Chambray nefaq 40,000 skud fil-proġett tal-forti. Wara l-mewt tal-Gran mastru Chambray, ix-xogħol baqa' miexi għalkemm mhux skond l-pjanijiet originali. Sas-sena 1760, Forti Chambray, magħrufa ahjar bhala l-'belt l-għdida' kienet lesta biex tilqa' n-nies.

Il-bini u l-għamla ta' Forti Chambray

Il-forti l-għdida kellha faċċata enormi li kienet thares lejn it-Tramuntana. Din kienet tikkonsisti fi tlett iswar: wiehed ċentrali u tnejn ohra fil-għnub, kif ukoll f'żewġ 'ravelins'. Dawn tal-ahjar jikkonsistu f'fortifikazzjonijiet f'għamla ta' trijangolu.

Sas-sena 1760 ix-xogħol fuq Forti Chambray kien ha spinta 'l quddiem, tant li ż-żewġ 'ravelins' kienu tlestew. In-naħa tal-punent tal-forti, fejn jispicċa l-'guardian angel bastion', hija l-unika parti li ma timxix eżatt mal-pjan originali, minhabba li din ġiet modifikata. Oriġinarjament, Forti Chambray kienet iddisinjata bhala belt iffortifikata, li tipproteġi lil niesu mill-għadu. Disinni ta' din il-belt kienu ġew maħduma b'tali mod li din tkun

tikkonsisti f'toroq u bini iehor. Sfortunatament, l-unika bini li nsibu f'dan il-post huwa l-'barrack block', kif ukoll l-kappella iddedikata lill-Madonna tal-Grazzja fl-1758.

Ta' min isemmi li maż-żmien il-biża' ta' attakk fuq Ghawdex naqset, b'tali mod li n-nies ma rawhiex aktar ta' periklu li jghixu fi djarhom. Kien ghalhekk li l-belt

l-ġdida ma rnexxilhiex tiġbed nies. Barra dan, in-natura dghajfa tal-ġebel li kienet mibnija fuqu l-forti, bdiel tohloq xi problemi strutturali.

Sas-sena 1789 partijiet mis-sur kienu f'kundizzjoni dghajfa hafna, tant li l-forti kellha bżonn ta' manutenzzjoni. Fi żmien Napuljun, fl-1798, Forti Chambray kienet armata bi 18-il kanun, miżmuma minn ffit suldati. F'dan iż-żmien bosta nies sabu kenn f'din l-forti.

Illum il-ġurnata l-użu tal-forti hija kompletament differenti minn dik tal-passat. Chambray ġie żviluppat f' residential area li tikkonsisti f'gabra ta' vilell lussużi, li flimkien ma' għadd ta' utilitajiet oħra jiffurmaw parti min 'gated community'. Il-fenomeni tal-'gated communities' qiegħed kull ma' jmur jinfirex madwar d-dinja kollha, speċjalment fl-Amerika u l-Ingilterra. Normalment, dawn l-komunitajiet ikunu mdawwra b'forma ta' 'fence', f'dan il-każ mdawwra bis-swar tal-fortizza, fejn aċċess għall-komunita' huwa ristrett. Huwa fenomenu li maż-żmien mistenni jikber aktar u aktar.

**PASTA
ATZORI**

Produced by Nicky Atzori

Lasagne
Ravioli
(fresh guzo cheese & rikotta)
Ravioli al salmone
Tortellini (meat & cheese)
Gnocchi di Patate
Tagliatelle
Spaghetti
Spaghetti Neri
Barchette
Cannelloni
Maccaroni

"Casa Atzori", Benghazi Street, Ghajnsielem.
Tel.: 2156 2731 Mob.: 9988 0611